

ingediend op **1880** (2023-2024) – Nr. 1
10 november 2023 (2023-2024)

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking
en Toerisme
uitgebracht door Johan Deckmyn en Karin Brouwers

over het verslagmoment
van de Europese Raad van 29 en 30 juni 2023

Samenstelling van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme:

Voorzitter: Cathy Coudyser.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Maarten De Veuster, Philippe Muyters, Joris Nachtergaele, Karl Vanlouwe;
Johan Deckmyn, Carmen Ryheul, Kristof Slagmulder;
Karin Brouwers, Vera Jans;
Emmily Talpe, Bart Tommelein;
Staf Aerts, Tine Van den Brande;
Annick Lambrecht.

Plaatsvervangers:

Maaïke De Vreese, Andries Gryffroy, Sofie Joosen, Steven Vandeput, Manuela Van Werde;
Adeline Blancquaert, Stefaan Sintobin, Anke Van dermeersch;
Orry Van de Wauwer, Loes Vandromme;
Jean-Jacques De Gucht, Marino Keulen;
Chris Steenwegen, Jeremie Vaneekhout;
Steve Vandenberghe.

Toegevoegde leden:

Jos D'Haese.

INHOUD

I.	Inleidende uiteenzetting door Matthias De Moor	4
1.	Agenda en voorbereiding van de top	4
2.	Toerbeurtsysteem	4
3.	Overleg met de secretaris-generaal van de NAVO	4
4.	Oekraïneconflict.....	4
5.	Veiligheid en defensie – Strategisch Kompas	7
6.	Beleid ten aanzien van China.....	7
7.	Economie en competitiviteit	8
8.	Economische veiligheid	9
9.	Migratie	11
10.	Variapunten	12
	10.1. Externe relaties	12
	10.2. Strategische agenda.....	12
11.	Spaans EU-voorzitterschap	13
II.	Bespreking.....	13
1.	Vragen en opmerkingen van de leden.....	13
	1.1. Tussenkomsst van Philippe Muyters	13
	1.2. Tussenkomsst van Karin Brouwers	15
	1.3. Tussenkomsst van Johan Deckmyn	17
2.	Antwoorden van Matthias De Moor	19
	2.1. Antwoorden op de vragen van Philippe Muyters	19
	2.2. Antwoorden op de vragen van Karin Brouwers	22
	2.3. Antwoorden op de vragen van Johan Deckmyn	24
	Gebruikte afkortingen	27

Bijlagen: zie de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden, Internationale Samenwerking en Toerisme vond op 4 juli 2023 een debriefing plaats over de Europese Raad van 29 en 30 juni 2023. Matthias De Moor, diplomatiek vertegenwoordiger van Vlaanderen bij de Europese Unie, verschaftte toelichting over het verloop en de conclusies van de top.

De documenten waarnaar Matthias De Moor verwijst in zijn toelichting zijn terug te vinden als bijlagen op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

I. Inleidende uiteenzetting door Matthias De Moor

1. Agenda en voorbereiding van de top

Matthias De Moor zal in zijn uiteenzetting over de afgelopen Europese Raad van 29 en 30 juni 2023 focussen op de hoofdlijnen van wat daar besproken en beslist werd. Een aantal van de ondertussen gebruikelijke ingrediënten stonden opnieuw op het menu: Oekraïne, migratie, economie en concurrentiekracht. Daarnaast werd ook de relatie met China besproken. De Europese Raad in kwestie blijkt vooraf ook zeer goed te zijn voorbereid. Diverse bronnen zijn het erover eens dat Charles Michel, de voorzitter van de Europese Raad, en zijn medewerkers gezorgd hebben voor een inclusieve en uitgebreide voorbereiding. Dat had tot gevolg dat er tijdens de bijeenkomst van de Europese Raad zelf niet echt veel meer over de tekst van de raadsconclusies (bijlage 1) gediscussieerd hoefde te worden.

2. Toerbeurtsysteem

De spreker laat daarbij opmerken dat hij, door het vigerende toerbeurtmechanisme, dit keer geen deel uitmaakte van de Belgische delegatie. De aan de deelstaten voorbehouden Belgische plaatsen werden dit keer ingenomen door Brussel en Wallonië. De toelichting die hij vandaag zal geven, is dan ook gebaseerd op de mondelinge en schriftelijke toelichting die verschaft werd door de Belgische permanente vertegenwoordiger en op de berichtgeving over de top in de gespecialiseerde pers.

3. Overleg met de secretaris-generaal van de NAVO

Aan het begin van de Europese Raad was er een informele ontmoeting met de secretaris-generaal van de NAVO, Jens Stoltenberg. Het ging daarbij onder meer over de volgehouden militaire steun aan Oekraïne, over de aanstaande NAVO-top van Vilnius, over de ontwikkelingen en problemen rond het toekomstige Zweedse NAVO-lidmaatschap en over de versterking van de defensieve capaciteiten van de Europese Unie (waarover later meer). Vanuit de NAVO is er bijvoorbeeld grote waardering voor de inspanningen voor gezamenlijke aankopen ter versterking van de defensie-industrie. Die waardering is er ook voor de samenwerking tussen de EU en de NAVO voor de bescherming van kritieke infrastructuur voor energie, transport en (digitale) communicatie.

4. Oekraïneconflict

President Zelensky van Oekraïne was – zoals onderhand gebruikelijk – weer via videolink van de partij. Hij juichte het aannemen van het elfde sanctiepakket toe en vroeg bij die gelegenheid ook al onmiddellijk naar een twaalfde sanctiepakket. Wat dat laatste betreft, verwees hij met name naar de Russische nucleaire sector, die volgens hem tot nu te veel buiten schot is kunnen blijven. Ook herhaalde hij zijn enthousiasme en bereidheid om te starten met de toetredingsonderhandelingen tot de Unie. Bovendien uitte hij zijn bedenkingen over de restricties die onder andere Polen en Hongarije even hadden opgeworpen met betrekking tot de import van Oekraïens graan.

Ook los van die videoconferentie was Oekraïne een belangrijk gespreksonderwerp op de Europese top. Het thema blijft immers uiterst actueel. Eerst en vooral ging het dan over het voortzetten van de tien voorgaande sanctiepakketten, die altijd een beperkte geldigheidsduur hebben. Ook nu was een verlenging nodig voor de volgende periode van zes maanden. Een dergelijke verlenging gebeurt (doorgaans) vrij routinematig, hoewel men nu toch vreesde dat Hongarije wat moeilijk zou doen. Maar uiteindelijk werd de zogenaamde rollover van de voorheen al bestaande sancties toch bekrachtigd. Ook na eind juli lopen ze dus door. Daarbij werd weliswaar ook – en allicht niet helemaal onterecht – aan de Europese Commissie gevraagd om een effectenrapport, een impactanalyse, op te stellen over de bestaande sancties. Kwestie van eens grondig na te gaan wat hiervan de gevolgen zijn geweest voor de EU-lidstaten en voor Rusland en diens militaire capaciteiten en activiteiten. In die analyse zou overigens ook Wit-Rusland worden meegenomen, want dat komt ondertussen meer en meer in beeld. Het rapport in kwestie wordt al de komende dagen verwacht en zal ongetwijfeld de nodige aandacht krijgen.

Het nieuwe, elfde sanctiepakket werd al op 23 juni 2023 aangenomen. Het gaat over bijkomende listings van personen die gesanctioneerd worden vanwege hun betrokkenheid bij de ontvoering van Oekraïense kinderen of bij de vernieling van Oekraïens erfgoed. Ook werden er voor de eerste keer entiteiten uit China, Oezbekistan, Syrië, Armenië en de Verenigde Arabische Emiraten op een lijst van gesanctioneerde bedrijven geplaatst. Het gaat over bedrijven – en dus niét de betrokken landen zelf – waarvan is aangetoond dat ze via hun bedrijfsvoering mee de Russische militaire inspanningen ondersteunen. Dit is een opmerkelijke nieuwe stap in het sanctiegebeuren.

Omdat het bij het elfde sanctiepakket voornamelijk gaat over het verhinderen van het omzeilen van al eerder aangenomen sancties, werd nu een opening gemaakt om zo nodig ook exportbeperkingen naar derde landen toe te laten. Dat is met name het geval als men zou merken dat er via bepaalde landen toch herhaaldelijk en op structurele wijze export is van dualusegoederen of van andere goederen die qua export naar Rusland op een sanctielijst staan. In die gevallen kan ertoe worden overgegaan om ook de export naar die landen zelf te beperken. Men noemt in dat verband momenteel nog geen specifieke landen bij naam – ‘naming and shaming’ –, omdat men de lijst voorlopig nog open wil laten. Zo kan men de komende maanden nagaan of die landen hun praktijken al dan niet aanpassen, en zo ja, in welke zin die evoluties dan gaan. Maar hoe dan ook vormt dit een nieuw instrument dat zijn nut kan hebben in het sanctiegebeuren, bijvoorbeeld in het verhinderen van het omzeilen van de sancties.

Ook de door de VN tussen Rusland en Oekraïne tot stand gebrachte Black Sea Grain Deal met het oog op het openhouden van de export van Oekraïens graan via de Zwarte Zee, kwam opnieuw ter sprake. Die overeenkomst loopt telkens maar voor een beperkte termijn. Er is dus telkens opnieuw goedkeuring vereist om hem te verlengen. De volgende termijn dient zich aan, aangezien de huidige periode verloopt op 16 juli 2023. Het hoeft niet te verbazen dat Rusland hierover elke keer moeilijk doet. Zo wordt nu onder andere het argument ingeroepen dat maar een relatief gering gedeelte van het graan dat zo geëxporteerd wordt, finaal zijn weg vindt naar de met de deal beoogde bestemmingen, zijnde ontwikkelingslanden of andere landen die het echt nodig hebben. Dat klopt deels, maar tegelijk moet men toch ook vaststellen dat ondertussen al 31 miljoen ton graan is kunnen worden uitgevoerd via de Zwarte Zee. Daar moet ook nog eens de 38 miljoen ton graan bij gerekend worden die over land – via de zogenaamde solidarity lanes – werd uitgevoerd. Zowel de VN als de EU streven hoe dan ook een verlenging van de Black Sea Grain Deal na. Daartoe wordt – heel voorzichtig – zelfs onderzocht of er eventueel nog bepaalde toegevingen kunnen worden gedaan aan Rusland. Zo speelt men onder andere met de idee om, in het bredere kader van de mondiale voedselveiligheid, een Russische agrobank (de Russian Agricultural Bank) opnieuw

toe te laten tot SWIFT. Maar daarover leeft nog heel wat discussie tussen de EU-lidstaten, waarbij zich opnieuw de gebruikelijke breuklijnen aftekenen. Het laatste woord is daar zeker nog niet over gezegd.

Een ander recurrent thema waar maar weinig evolutie in zit, is dat van het gebruik van de bevroren Russische tegoeden voor de wederopbouw en de steun aan Oekraïne. Doordat de juridische en financieel-technische implicaties hiervan erg onduidelijk blijven, werd de zaak doorgeschoven naar een werkgroep. Die zou over een aantal weken met een rapport moeten komen waarin verschillende mogelijke pistes uiteengezet worden. Zo wordt er onder andere aan gedacht om niet zozeer te raken aan die tegoeden zelf, als wel de financiële opbrengsten ervan te gebruiken. Maar ook dat ligt gevoelig. Vanuit België en vanuit Vlaanderen wordt alleszins gepleit voor de nodige voorzichtigheid en voor het handhaven van een voldoende niveau aan rechtszekerheid.

De EU zet ook haar financiële steun aan Oekraïne voort in de vorm van macrofinanciële steunverlening. Dat is ook een van de elementen die mee aanleiding geeft tot een – mogelijke – herziening van het meerjarig financieel kader van de Unie. Zo stelt de Europese Commissie voor om tot en met 2027 een extra budget van 50 miljard euro te voorzien om Oekraïne te helpen bij de wederopbouw. Het gaat hier dus wel degelijk over aanzienlijke bedragen.

Nog los van de financiële en moreel-politieke steun die het krijgt, staan ook veiligheidsgaranties hoog op het Oekraïense verlanglijstje. Daarmee wordt de kwestie aangeraakt van de betrokkenheid van de Europese Unie in een militair steunverleningsmechanisme. Bij vele lidstaten bestaat daar onmiskenbaar een zeker appetijt voor, wat ook al mocht blijken uit een aantal (al eerder geformuleerde) ad-hocsamenwerkingsverbanden zoals dat voor de gezamenlijke munitieaankopen, de training van Oekraïens militair personeel en de samenwerking van inlichtingendiensten. Mee onder Franse impuls wordt er nu op aangestuurd om die ad-hocsamenwerkingen te vervangen door een meer structurele samenwerking. De European External Action Service werd er dan ook mee belast om in een paper te onderzoeken op welke manier dit concreet gemaakt kan worden. Daarbij moet ook rekening gehouden worden met de wat bijzondere positie van de neutrale EU-lidstaten die zich militair niet al te uitgesproken kunnen positioneren.

Wat de opvang van Oekraïense vluchtelingen betreft, werd beslist dat het tijdelijke beschermingsstatuut verder van kracht blijft. Er is wel nog enige onduidelijkheid tot wanneer die verlenging precies zal duren, maar over het algemeen mag ervan uitgegaan worden dat dat tot eind 2025 zal zijn. Daarbij neemt de Europese Unie zich ook voor om afdoende financiële middelen te vinden ter ondersteuning van de lidstaten voor de opvang van die vluchtelingen. Dat geld kan besteed worden aan onderwijs, tewerkstelling en algemene integratie.

Ook de kwestie van de vervolging en bestraffing van de verantwoordelijken voor de inval in Oekraïne en de daarmee gepaard gaande geweldplegingen kwam aan bod. Het is daarbij nog niet tot de oprichting van een tribunaal gekomen, maar er werd wel beslist om een internationaal centrum op te richten, het International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine (ICPA – het internationaal centrum voor de vervolging van oorlogsmisdaden tegen Oekraïne). Maar de Europese Unie gaat wel verder na hoe men op korte termijn toch een tribunaal zou kunnen samenstellen.

Het mag dus duidelijk zijn dat de Oekraïne-crisis nog wel een tijdje voorwerp van bespreking zal blijven op de Europese Raden. De kwestie blijft ook altijd actueel, zoals mocht blijken uit de vernieling van de Kachovkadam en de daaruit voortvloeiende economische, sociale en ecologische gevolgen, om nog maar te zwijgen van de gevolgen voor de nucleaire veiligheid. De situatie blijft bijzonder prangend,

temeer omdat het Oekraïense tegenoffensief ook nog niet de vruchten heeft afgeworpen die men ervan verhoopte. Ook dat krijgt ongetwijfeld dus nog een vervolg.

5. Veiligheid en defensie – Strategisch Kompas

In meer algemene zin vormden veiligheid en defensie ook een onderdeel van de raadsconclusies, hoewel het onderwerp als dusdanig eigenlijk niet uitvoering besproken werd tijdens de Europese Raad. Dat ligt in het verlengde van het Strategisch Kompas dat in het voorjaar van 2022 werd goedgekeurd door de Europese Raad. Daarin wordt voorzien in de versterking van de Europese defensie- en veiligheidsindustrie en -politiek, in meer mogelijkheden voor militaire mobiliteit, in een versterkte afweer tegen hybride bedreigingen, in het versterken van de technologische en industriële basis van de defensie-industrie via onder andere gezamenlijke aankopen.

Omwille van de bestaande acute noden wordt een groot deel van dit Strategisch Kompas nu effectief uitgerold. Dat gebeurt onder andere met het ASAP-initiatief voor de gezamenlijke aankoop van munitie en raketten, en voor het opzetten – waar mogelijk – van productiefaciliteiten daarvoor op Europees grondgebied. Die uitrol gebeurt ook voor de financiële middelen die ingezet worden voor defensiedoeleinden. Dat gebeurt via de European Peace Facility en via andere investeringsprogramma's waaronder dergelijke investeringen ook mogelijk zijn. Het aanvoelen leeft dan ook dat de Europese Unie meer en meer een veiligheidsrol opneemt, weliswaar complementair aan de NAVO en op een andere schaal.

6. Beleid ten aanzien van China

Ook de betrekkingen met China waren voorwerp van een strategiebespreking op de Europese Raad. In tegenstelling tot de gebruikelijke korte rituele formule, leidde dat nu tot een meer omvattende en duidelijke passage in de raadsconclusies. Be-doeling was om de lidstaten de nodige richtlijnen te bezorgen over de manier waarop zij zich moeten verhouden tegenover China. Daarbij werden een aantal duidelijk lijnen uitgezet over de drievoudige aanpak van de interactie met China.

Eerst is er natuurlijk China als partner in de strijd tegen klimaatverandering en verlies van biodiversiteit, als partner voor gezondheids- en voedselveiligheidsmaatregelen en dergelijke meer. De EU trekt ten volle deze kaart, om zeker ook de politieke communicatiekanalen met dat belangrijke land open te houden.

Daarnaast blijven natuurlijk ook de economische banden erg belangrijk. Daarbij kan men er niet omheen dat de handelsbalans met China – met een verhouding van een op vier – momenteel zwaar uit evenwicht is. De Unie streeft er dan ook naar om hier opnieuw richting een evenwicht te gaan. De bestaande afhankelijkheden tegenover China moeten teruggedrongen worden. Men gebruikt in dat verband de term 'derisken'. Dat houdt overigens ook de afbouw in van de samenwerking rond strategische technologieën, of zelfs breder, de afbouw van de samenwerking in sectoren waar de betreffende knowhow op termijn tegen de EU gebruikt zou kunnen worden.

China is immers ook een zogenaamde systemische rivaal die een ander soort samenleving en een andere vorm van internationaal optreden voorstaat. Dat heeft ertoe geleid dat er hierover vrij sterke vingerwijzingen werden opgenomen in de raadsconclusies. Zo wordt er gewag gemaakt van de niet bepaald rooskleurige situatie van de mensenrechten in China, en heeft de Europese Unie ook uitdrukkelijk haar bezorgdheid over de gespannen situatie rond Taiwan geuit.

Matthias De Moor wijst er in dat verband nog op dat de Europese Unie natuurlijk ook voor een stuk in eigen boezem moet durven kijken en voor eigen deur moet

durven vegen als het gaat over het herstel van het evenwicht in de economische relaties met China. Ze moet immers de eigen competitiviteit zien op te krikken.

De kanalen met China worden ondertussen dus opengehouden, wat in de tweede helft van 2023 nog tot uiting zal komen in een nieuwe EU-China-top. Daar zal moeten blijken hoe China reageert op de bovengenoemde raadsconclusies.

7. Economie en competitiviteit

Ook de thema's economie en competitiviteit komen, naar goede gewoonte, terug in de raadsconclusies. De spreker wil in dat verband nader ingaan op twee specifieke aangelegenheden die op Belgisch initiatief in die conclusies zijn opgenomen.

Eerst gaat het daarbij over de idee van een highlevelrapport over de toekomst van de interne markt. België initieert die oefening mee in het kader van het nakende Belgische voorzitterschap van de EU. Recent zijn er weliswaar heel wat publicaties geweest over dertig jaar interne markt en over langetermijncompetitiviteit, maar geen van die oefeningen was erg inclusief. Aan dat euvel zou nu moeten verholpen worden met het voorgestelde highlevelrapport. Het zou dus over een bijzonder inclusieve oefening gaan, waarbij ook alle stakeholders overal in de Europese Unie mee worden bevraagd over welke richting het uit moet met de competitiviteit en de interne markt. Op welke manier er moet worden samengewerkt rond een kapitaalmarktunie en een bankenunie? Wat met de dienstensector? Het valt ook te verwachten dat dit rapport – dat in de lente van 2024 wordt verwacht – flink wat aandacht zal genereren tijdens de periode van het Belgische voorzitterschap. Mogelijk zal het mee input leveren voor de strategische langetermijnagenda van de Europese Commissie.

Ook onder het lemma Economie werden nogmaals de bestaande initiatieven (die al eerder werden toegelicht in deze commissie) vermeld, namelijk: de Net-Zero Industry Act, de AI Act en de Critical Raw Materials Act. In al die initiatieven wordt vooruitgang geboekt, zij het in het ene geval al sneller dan in het andere. Zo is voor de Critical Raw Materials Act ondertussen de algemene benadering geformuleerd. De betreffende trilogie zullen dus weldra een aanvang kunnen nemen. Dat zal voor de Net-Zero Industry Act ongetwijfeld wat meer voeten in de aarde hebben, maar het Spaanse voorzitterschap heeft de ambitie om hierover tegen het einde van het jaar toch al zeker één of mogelijk zelfs enkele trilogie te kunnen organiseren. In dat geval zou de zaak dan onder het Belgische voorzitterschap kunnen worden afgerond. Dat al deze initiatieven ondertussen lopen, toont volgens Matthias De Moor aan dat de EU de laatste tijd zeker oog heeft gehad voor de problematiek van de competitiviteit.

Een ander punt dat ook door België werd aangebracht en dat zijn weg gevonden heeft naar de raadsconclusies gaat over de problematiek van de kritieke geneesmiddelen (waaronder zelfs paracetamol). Ook daarvoor moet er gestreefd worden naar strategische autonomie. Dat gaat zowel om een verhoogde beschikbaarheid als een verhoogde productie ervan op het eigen Europese grondgebied. Met het oog daarop werd een farmapakket voorgesteld, waarvan verwacht mag worden dat het nog heel wat voeten in de aarde zal hebben om het te kunnen afronden. Maar er is dus in elk geval al wel een begin gemaakt.

Ook het meerjarig financieel kader kwam op tafel tijdens het economische deel van de discussies. Zoals eerder vermeld stelt de Europese Commissie een herziening ervan voor. Het huidige meerjarig financieel kader loopt nog tot 2027, maar is volgens de Europese Commissie niet meer toereikend door diverse crises. De belangrijkste daarvan is de Oekraïne-crisis. Voor dat land zou zo'n vijftig miljard euro moeten worden uitgetrokken. Die steun zou verleend kunnen worden in de vorm van subsidies en leningen. Ook voor de aanpak van de migratieproblematiek zou

vijftien miljard euro extra nodig zijn. Dat geld zou dan vooral betrekking hebben op de externe dimensie van die problematiek. Het gaat met andere woorden over geld dat wordt uitgetrokken in het kader van partnerschappen met derde landen die financiering ontvangen voor de opvang van vluchtelingen. Er zijn ook meer middelen vereist voor de afbetaling van de interestlasten die verbonden zijn aan de leningen die nodig waren voor NextGenerationEU (het economische herstelplan voor de postcoronaperiode), omdat de rente ondertussen fors gestegen is. Daarnaast gaat de Europese Commissie er ook van uit dat ze haar personeelskader zal moeten uitbreiden door de vele extra taken die ze tegenwoordig moet opnemen. Ook daarvoor zullen de nodige financiële middelen moeten worden uitgetrokken. Bovendien worden er bijkomende middelen gevraagd voor het zogenaamde flexibiliteitsinstrument, dat wordt ingezet om bij te passen telkens als er een fonds dreigt op te drogen.

En last but not least speelt ook het STEP (Strategic Technologies for Europe Platform) een belangrijke rol bij de door de Europese Commissie gevraagde herziening van het meerjarig financieel kader. Dat moet onderscheiden worden van het eerder in deze commissie ter sprake gekomen Europese Soevereiniteitsfonds ter ondersteuning van de Europese industrie (onder andere als antwoord op de Amerikaanse Inflation Reduction Act). Dat fonds is er finaal niet gekomen omdat nogal wat lidstaten bepaald niet stonden te springen om daaraan bij te dragen, kwestie van hun eigen begrotingen niet nog meer te bezwaren. Als tussenoplossing is men dan met het STEP-platform gekomen, dat in beginsel een voorlopige oplossing zou moeten zijn, maar dat mogelijk meer definitief zou kunnen zijn. Hierin worden verschillende bestaande fondsen samengebracht met het oog op de ondersteuning van bepaalde kritieke en strategische technologieën zoals cleantech, de deep tech, de biotech en de digitale technologieën. In het kader van de hervorming van het meerjarig financieel kader wordt hiervoor in eerste instantie zo'n tien miljard euro extra gevraagd. Dat bedrag zou een multiplicatoreffect moeten sorteren. Het moet een aanzet zijn om ook heel veel private middelen naar die kritische sectoren toe te leiden.

Matthias De Moor wijst erop dat de besprekingen over de herziening van het meerjarig financieel kader nog maar in hun beginstadium zitten. Het belang van die besprekingen ligt voor de hand. België en Vlaanderen bereiden zich daar dan ook grondig op voor. In de oorspronkelijke versie van de raadsconclusies werd gewezen op de urgente aard van deze kwestie, waarbij men erop mikte om de (her)onderhandelingen af te ronden tegen het einde van het jaar. Die deadline was dermate krap dat de Europese Raad daarover al in oktober, dus op haar volgende reguliere bijeenkomst, overeenstemming had moeten vinden. Aangezien het water op sommige vlakken momenteel toch nog altijd behoorlijk diep is, bleek deze deadline onrealistisch. De vraag waar het geld vandaan moet komen en waar het naar toe moet gaan, is sowieso altijd een heikele kwestie. Bovendien is het ook zo dat de nettobetalers, waaronder België, eigenlijk nooit vragende partij geweest zijn voor een herziening van het meerjarig financieel kader. Op een vorige Europese Raad werd zelfs formeel beslist om niet tot zo'n herziening over te gaan. Dat de Europese Commissie nu toch zo'n herziening voorstaat, is voor een aantal eerder terughoudende lidstaten geen reden om het gaspedaal in te drukken. Maar Vlaanderen zit dus wel degelijk mee aan tafel om de oefening zo goed mogelijk op te volgen. De afloop hiervan blijft momenteel onduidelijk.

8. Economische veiligheid

De spreker wijst de commissieleden ook nog op een belangrijk punt rond economie dat niet als dusdanig terug te vinden is in de raadsconclusies. Hij heeft het dan over het concept van economische veiligheid. De Europese Commissie heeft daarover op 20 juni 2023 een mededeling de wereld ingestuurd (gezamenlijke mededeling aan het Europees Parlement, de Europese Raad en de Raad betreffende een strategie voor economische veiligheid van de EU – JOIN/2023/20), waarin ze haar

strategie uiteenzet.¹ Het ontbreekt een dergelijke mededeling weliswaar aan wettelijke kracht, maar er staan wel degelijk een paar ideeën in die mogelijk tot wetgevende initiatieven kunnen leiden die Vlaanderen – als open economie bij uitstek – goed in het oog zal moeten houden. Het concept economische veiligheid komt voort uit de toenemende geopolitieke spanningen, uit de gebleken afhankelijkheden tegenover het buitenland, uit de impact van de Amerikaanse Inflation Reduction Act enzovoort. De bedreigingen voor de Europese competitiviteit zijn met andere woorden legio. Eerder werd daar altijd op gereageerd vanuit een ingesteldheid van open strategische autonomie, waar ook Vlaanderen wel bij vaart en dus vragende partij voor is. Nu lijkt er zich in dat verband een paradigmashift aan te kondigen. Die paradigmashift kan groter of kleiner uitvallen, naargelang de Europese Commissie meer of minder succesvol is in het omzetten van haar doelstellingen. Maar hoe dan ook zullen de internationale handelsrelaties nu sowieso meer vanuit een risicoperspectief worden bekeken. De vraag zal worden gesteld welke risico's de bestaande handelsrelaties inhouden en waar men dus voor moeten opletten.

Daarom heeft de Europese Commissie in haar voorgestelde strategie aandacht voor drie punten, drie luiken: promoting, protecting, partnering. Het promotedeel is goed nieuws voor Vlaanderen met zijn open economie. Het gaat daarbij over diversifiëring van afzetmarkten, van afvoerkanalen, over openheid, over de opbouw van industriële capaciteit, over het verdiepen van de interne markt en over de ondersteuning van dualusetechnologieën. Dat zijn dus allemaal zaken die al bestaan, maar die in het promotedeel nog even expliciet herhaald worden.

Maar het zwaartepunt van de economische veiligheidsstrategie ligt bij het tweede deel, namelijk het protectdeel. Daarbij gaat het dan over het vrijwaren van de weerbaarheid van aanvoerketens, omdat er onmiskenbaar problemen zijn geweest met prijsschommelingen, omdat er zich bevoorradingsproblemen en bottlenecks hebben voorgedaan. Die protect is er dus op gericht om de weerbaarheid van de aanvoerketens te vergroten. Maar daarnaast gaat het daarbij ook over de veiligheid van de infrastructuur, waarbij men het zowel over de fysieke als de cyberveiligheid heeft (pijpleidingen, kabels, IT-netwerken enzovoort). Het volgende aspect binnen het protectdeel is dat van technologieveiligheid en technologielekkage. Met name wanneer het gaat over kwantumtechnologie, AI en geavanceerde halfgeleiders, wordt er gepleit voor grote omzichtigheid bij de samenwerking met bepaalde derde landen. En ten slotte wordt er ook nog gehandeld over economische dwang en economische afhankelijkheden die, afhankelijk van de context, kunnen worden uitgebuit door derde partijen die het niet goed voor hebben met Europa.

In het derde deel van de voorgestelde strategie gaat het over partnerschappen. Allicht is het geen toeval dat het wat negatievere protectdeel gesandwich zit tussen de meer positieve promote- en een partnerdelen. Bij die partnerschappen gaat het dan over de blijvende nood aan meer internationale samenwerking. Daarbij wordt dan expliciet verwezen naar samenwerking met de G7, alsook naar samenwerking met de ontwikkelingslanden in de vorm van de Global Gateway.

Het mag duidelijk zijn dat de focus vooral op het protectdeel ligt. De kritieke technologieën die daarbinnen worden opgelijst, kunnen vanwege strategische overwegingen bepaald moeilijk liggen als het gaat over samenwerking. Vandaar dat het ook voor Vlaanderen belangrijk is om voldoende zicht te hebben op de manier waarop de lijst in kwestie wordt opgesteld en daarover, waar nodig en mogelijk, in dialoog te gaan met de betrokken private sectoren. Dit is iets wat de Europese Commissie zelf ook van plan is. Het belang voor Vlaanderen mag blijken uit het feit dat het daarbij onder meer over het screenen van buitenlandse directe investeringen gaat. Dat gebeurt nu al, maar men lijkt van plan te zijn om het

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52023JC0020>

toepasselijke screeningmechanisme nog verder uit te bouwen. Allicht zal men dan opteren voor een verregaandere screening, zodat het voor Vlaanderen zaak is om er constructief mee over te waken welke richting het finaal uitgaat. Dat is ook zo voor de controle op de uitvoer van dualusegoederen. Ook daar gaat het over een Vlaamse bevoegdheid, die zeer degelijk uitgeoefend wordt. Het feit dat er een oproep is om tot een grotere harmonisatie te komen op Europees niveau, dwingt Vlaanderen tot het opvolgen van dit dossier, kwestie van goed te weten wat die harmonisatie precies zal inhouden en wat dat kan betekenen voor de Vlaamse export.

Ook uitgaande investeringen komen trouwens in het vizier. Investerings vanuit de EU in het buitenland kunnen immers ook risico's met zich brengen. Het kan dan gaan over investeringen in specifieke sectoren en over investeringen in specifiek onderzoek, die een militaire component kunnen hebben en/of op de een of andere manier interessant kunnen zijn voor buitenlandse inlichtingendiensten. Het komt erop aan te voorkomen dat men op die manier bepaalde derde landen, waarvan vermoed kan worden dat ze het – eventueel op termijn – niet echt goed voor hebben met ons, zou gaan versterken.

In het licht van dat alles werkt de Vlaamse overheid momenteel volop aan het formuleren van een visie op die economische veiligheid. Daarbij wordt aan de Europese Commissie gevraagd om eerst toch zeker de effectieve risico's goed in kaart te brengen, kwestie van nodeloos paniekvoetbal te voorkomen. Het risico is immers reëel dat de slinger van de economische veiligheid te ver zou doorslaan naar de andere kant. Vlaanderen is dus wel degelijk te vinden voor het concept van kennisveiligheid. Men mag daar immers niet naïef in zijn. Van sommige kennis is het zonder meer duidelijk dat ze niet in verkeerde handen mag vallen. Het is dan de bedoeling om een goede balans te vinden tussen de noodzakelijke samenwerking in onderzoek en ontwikkeling enerzijds en bepaalde restricties op het delen van gevoelige kennis anderzijds.

Deze hele problematiek wordt ook aan de orde gesteld in de bestaande en de in opbouw zijnde vrijhandelsakkoorden. Ook daarin moet voorzien worden in de nodige checks and balances, en moet de juridische naleving ervan gegarandeerd worden. Als dat goed zit, is al een belangrijke component qua economische veiligheid gerealiseerd. Ook daarover is de positiebepaling binnen de Vlaamse overheid en binnen de Vlaamse Regering nog lopende.

9. Migratie

Matthias De Moor gaat ook nog kort in op het thema migratie. Ondanks de goed voorbereide raadsconclusies dreigde dit een splijtzwam te worden. Er was hierover nog heel wat debat tijdens de Europese Raad. In die mate zelfs dat de betreffende paragrafen integraal werden verwijderd uit de ontwerpconclusies. Op dat vlak is er dus een behoorlijk verschil tussen de ontwerpconclusies en de finale raadsconclusies. De voorzitter van de Europese Raad, Charles Michel, heeft na afloop van de Europese Raad overigens een eigen mededeling de wereld in gestuurd, waarin die oorspronkelijke paragrafen wel nog vermeld werden en waarin er duiding gegeven werd over de redenen waarom Polen en Hongarije zich daar niet in konden vinden (bijlage 2). De beoogde consensus liep vooral spaak op het concept van de verplichte solidariteit. Polen en Hongarije zien dit als een vorm van verplichte relocatie van vluchtelingen, waarbij ze verplicht zouden kunnen worden om een bepaald quotum van vluchtelingen op te nemen. Ze zijn dan ook maar koele minnaars van het concept. Nochtans zijn er ook andere vormen van solidariteit zoals financiële bijdragen of bijdragen in natura. Dat men op dit punt niet tot overeenstemming kon komen, leidde tot nogal wat ontgoocheling bij andere lidstaten.

De spreker wijst er in dat verband op dat de gewone wetgevende procedure op dit vlak ondertussen wel gewoon verder loopt. Zo werden er onder het Zweedse

voorzitterschap wel degelijk belangrijke stappen gezet over het nieuwe asiel- en migratiepact. Daaraan zal wellicht tot en met het Belgische voorzitterschap van de eerste jaarhelft van 2024 worden verder gewerkt. Men mag er dan ook zonder aarzeling van uitgaan dat migratie ook op de volgende Europese Raden een vast agendapunt zal zijn. Dat gebeurt tegenwoordig trouwens ook in de vorm van brieven vanwege Commissievoorzitter Ursula von der Leyen. Die heeft een nieuwe traditie tot stand gebracht, door voorafgaand aan elke Europese Raad via een brief te laten weten welke concrete stappen er gezet werden over het migratiebeleid. Het kan dan gaan over het werken met externe partners, zoals recent nog het geval was met de Westelijke Balkan en vooral ook met Tunesië, of nog over de stappen die gezet werden om de economische business case voor smokkelaars zoveel mogelijk te ondergraven.

10. Variapunten

10.1. Externe relaties

Wat het thema externe relaties betreft, wordt er in de raadsconclusies aan herinnerd dat er heel binnenkort (17 en 18 juli 2023) een EU-Celactop (Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños) zal plaatsvinden met de Latijns-Amerikaanse en Caraïbische landen. Dat soort van toppen wordt, gezien de huidige geopolitieke context en de potentieel daaruit voortvloeiende samenwerkingen, ook almaar belangrijker. De spreker vermeldt in dat verband de (omzeiling van) sancties tegenover Rusland, het aanboren van alternatieve bronnen en het winnen van bondgenoten. Hij wil daarover melding maken van een intrinsiek geopolitiek schaakspel.

Ook Tunesië wordt onder deze rubriek vermeld. Het gaat daarbij niet alleen over samenwerking over migratie, maar ook over samenwerking op het vlak van economie en handel. Al die elementen samen maken van Tunesië een belangrijke partner voor de Unie.

Doordat het geweld in Kosovo verder lijkt te escaleren, roept de Europese Raad de betrokkenen dringend op om tot correcte verkiezingen te komen – waaraan ook de Kosovaarse Serviërs kunnen deelnemen – in de betreffende gemeenten in het noorden van Kosovo. De EU wil alleszins vermijden om daar al te veel als scheidsrechter te moeten gaan optreden. Ze wil dan ook dat er onverdroten verder gegaan wordt met de zogenaamde Belgrado-Pristinadialoog.

Ook de betrekkingen met Turkije kwamen al even aan de orde. Maar daar zal vooral op een volgende Europese Raad dieper en meer in detail op worden ingegaan.

10.2. Strategische agenda

Onder de variapunten werd ook nog de strategische agenda besproken. Dat is met name ook voor Vlaanderen interessant, omdat het daarin tijdens het Belgisch EU-voorzitterschap een belangrijke rol zal spelen. Het gaat daarbij over de Europese langetermijnagenda, de vraag welke richting het uit moet met de toekomst van Europa. Die zal richtinggevend zijn voor de volgende Europese Commissie en het volgende Europees Parlement. Enkele thema's werden al kort aangeraakt, onder meer door Charles Michel. Het gaat dan onder andere over het belang van de rechtsstaat, over het belang van het behoud van onze economische en sociale basis. Maar het lijkt geen twijfel dat ook migratie en energie blijvend als thema's op de agenda zullen staan, om nog maar te zwijgen over de uitbreiding van de Europese Unie die zich aankondigt. Door dat laatste zal men verplicht zijn grondig na te gaan of de Europese instellingen wel enlargement proof zijn, en zo nee, wat er nog moet gebeuren om dat te bewerkstelligen. Daarbij moet men natuurlijk ook Oekraïne het achterhoofd houden.

Afsluitend wil Matthias De Moor de commissieleden de – via de federale ambassadeur vernomen – quote van Olaf Scholz niet onthouden over de strategische agenda. In dat verband zou de bondskanselier gezegd hebben dat “all should be as it always was”. Dat zou er dus kunnen op wijzen dat men van die kant geen echt revolutionaire veranderingen moet verwachten. Maar dat belet niet dat de huidige geopolitieke context wel degelijk aanstuurt tot het ontwikkelen van een strategische visie op de lange termijn, kwestie van eens grondig na te gaan hoe de Europese Unie zich kan wapenen en positioneren voor de toekomst.

11. Spaans EU-voorzitterschap

Ondertussen is op 1 juli 2023 ook het Spaanse EU-voorzitterschap begonnen. Bij wijze van uitsmijter lijkt het de spreker een goede zaak om hier al even de Spaanse prioriteiten op te lijsten. Tijdens dat voorzitterschap zullen in Spanje nationale verkiezingen plaatsvinden, waardoor er, zeker in dat opzicht, een parallel is met het komende Belgische voorzitterschap. De mate waarin Spanje erin slaagt zijn vooropgestelde doelen te realiseren zal hoe dan ook mee bepalend zijn voor de uitdagingen waarmee België tijdens zijn voorzitterschap geconfronteerd zal worden. Het Spaanse voorzitterschap moet dus met argusogen gevolgd worden.

De focus van dat voorzitterschap ligt op het herindustrialiseren van de EU en op het bewerkstelligen van een open strategische autonomie voor de Unie. De groene transitie vormt een tweede belangrijk aandachtspunt, waaronder ook het afhandelen van de nog resterende Fit for 55-dossiers thuishoort. Ten derde is er de kwestie van de Europese eenheid die onder andere tot uiting komt in de houding ten opzichte van Oekraïne, het migratiedebat en de verdieping van de interne markt. Daarnaast vormen sociale en economische rechtvaardigheid een vierde belangrijk aandachtspunt voor het nieuwe voorzitterschap. Daaronder ressorteren onder andere kwesties als economic governance en het meerjarig financieel kader. Bij het debat over economic governance gaat het onder andere over de regels rond het begrotingstekort en de overheidsschuld, die momenteel herzien worden. Het zal daarbij ongetwijfeld geen verbazing wekken dat het hier niet over de meest gemakkelijke gesprekken gaat, ook niet op intra-Belgisch vlak (waar de gesprekken net formeel zijn begonnen). De richting die men hier finaal zal uitgaan, heeft immers grote implicaties voor veel lidstaten.

II. Bespreking

1. Vragen en opmerkingen van de leden

1.1. Tussenkomen van Philippe Muyters

Philippe Muyters spreekt zijn waardering en bewondering uit voor het feit dat Matthias De Moor, zonder fysiek deel te hebben uitgemaakt van de Belgische delegatie op de Europese Raad, toch in staat is om een dergelijke uitgebreide en gedetailleerde debriefing te doen. Dat belet niet dat hij een erg onprettig gevoel overhoudt aan het feit dat Vlaanderen door het toerbeurtsysteem soms niet vertegenwoordigd is in de Belgische delegatie. Hij had daarom graag vernomen of er momenteel nog beweging zit in dat dossier. Worden er nog gesprekken gevoerd of acties ondernomen om ervoor te zorgen dat Vlaanderen altijd aanwezig kan zijn? Dat lijkt de spreker immers een vanzelfsprekendheid te zijn.

Wat het Oekraïnedossier betreft, en meer bepaald de in dat kader tegen Rusland genomen sancties, is Philippe Muyters zeer ingenomen met het effectenrapport dat de Europese Commissie hierover zal opstellen en dat binnenkort beschikbaar zal zijn. Sancties zijn ongetwijfeld nodig, maar ze moeten wel effectief zijn en de sanctionerende partij niet harder treffen dan de gesanctioneerde.

In dit opzicht neemt het lid er ook akte van dat er nu ook veel meer zal worden nagegaan of de bestaande sancties niet op de een of andere manier omzeild worden en dat zowel binnen Europa, als door derde landen. Het lijkt hem nuttig en nodig dat er een lijst van sanctiezondaars zal worden opgesteld. Tegelijk maakt hij zich hierover toch ook wat ongerust. Zo heeft hij uit recente persberichten vernomen dat België – niettegenstaande de opeenvolgende sanctiepakketten – vandaag eigenlijk nog altijd evenveel gas invoert vanuit Rusland als het geval was voor het uitbreken van de oorlog. Hij had van Matthias De Moor dan ook graag vernomen hoe België en Vlaanderen er voorstaan qua naleving van de afgekondigde sancties.

Met betrekking tot het highlevelrapport over de toekomst van de interne markt blijft het lid vooralsnog toch wat op zijn honger. Wat daarover gezegd werd, vindt hij behoorlijk vaag. Zo blijft de inhoudelijke scope van dit rapport hoogst onduidelijk, te meer omdat men de zaak blijkbaar al zou willen afronden tijdens het Belgische voorzitterschap. Maar het zal hoe dan ook de bedoeling zijn om dit vanuit Vlaanderen van heel nabij mee op te volgen. Hij hoopt dan ook dat er afdoende garanties zijn dat Vlaanderen hier ten volle bij betrokken zal worden.

Een volgend punt waar Philippe Muyters wil op ingaan gaat over de strategische technologieën (STEP) en de daaraan verbonden kwestie van de herziening van het meerjarig financieel kader. Ook hij is bepaald geen voorstander van het ophoesten van extra middelen door de lidstaten, zoals nodig zou zijn geweest in de hypothese van een Europees Soevereiniteitsfonds. Dat zou velen er immers toe verplicht hebben om extra te gaan lenen. Van Matthias De Moor had hij graag vernomen hoe België en Vlaanderen staan tegenover de dubbele piste om enerzijds middelen bijeen te schrapen uit diverse bestaande fondsen, en om anderzijds toch ook nog eens tien miljard euro extra middelen in te brengen vanuit de lidstaten. Hij kan zich zeer wel voorstellen dat Vlaanderen als nettobetaler toch wat terughoudend is tegenover die laatste optie. Is dat ook het officiële Vlaamse én Belgische standpunt? Staan we, met andere woorden, wel of niet achter de idee van het STEP?

Met betrekking tot het concept en de strategie voor economische veiligheid, deelt de spreker de opvatting dat men hier bijzonder voorzichtig mee moet omgaan. Vlaanderen is immers een zeer open economie, die wel vaart bij het aantrekken van buitenlandse investeringen, waarbij men natuurlijk ook niet naïef mag zijn. In dat verband wijst hij erop dat op de plenaire vergadering van 5 juli 2023 een voorstel van resolutie geagendeerd staat over een nieuwe en brede kwantitatieve analyse van buitenlandse zeggenschap in de Vlaamse economie (*Parl. St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1651/1). Als een van de indieners van het voorstel van resolutie in kwestie legt hij uit dat daarin aan de Vlaamse Regering gevraagd wordt een omvattende analyse uit te voeren, waarvan de scope zowel qua mogelijk betrokken sectoren als qua betrokken buitenlandse overheden voldoende ruim is, om met de nodige diepgang te kunnen nagaan wat er de afgelopen tijd precies gebeurd is rond investeringen en of er daar mogelijk signalen te detecteren zijn die relevant zijn voor ons toekomstig handelen. In dat voorstel wordt finaal ook gepleit voor een gezond evenwicht tussen internationale openheid enerzijds, en de bescherming van strategische belangen anderzijds. Dat stemt overeen met wat hier gezegd werd over de drie onderdelen van de EU-strategie voor economische veiligheid: de promoten partnerluiken aan de ene kant, en het protectluik aan de andere kant. Maar dat men dit ook wil doortrekken naar uitgaande investeringen vindt Philippe Muyters bijzonder problematisch. Daar kunnen op zijn minst grote vraagtekens bij geplaatst worden. Het zal er dan ook op aankomen om hierover een duidelijke Vlaamse strategie te ontwikkelen en het nodige lobbywerk te doen.

Het lid komt dan tot de top tussen de EU en de Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische Staten die zal doorgaan op 17 en 18 juli 2023. Hij veronderstelt dat daar zeker ook het Mercosur-handelsakkoord ter sprake zal komen. Van Matthias De Moor wil hij vernemen welke standpunten er daarover zullen

worden ingenomen. Meer bepaald vraagt hij of België zich daarover nog altijd even afwijzend opstelt, dan wel of er enige beweging in de standpunten te bespeuren valt. Hijzelf meent informatie te hebben opgevangen die erop zou kunnen wijzen dat er geen vooruitgang is. Hij herhaalt daarom zijn pleidooi om niet langer te werken met internationale akkoorden die tegelijk over handel en investeringen gaan. Voor zuivere handelsakkoorden is immers alleen de Europese Unie bevoegd, terwijl voor investeringsakkoorden ook de EU-lidstaten nog hun zeg moeten doen en hun akkoord moeten geven. Wordt er op Europees niveau nagedacht over een dergelijke piste? Het is hoe dan ook beschamend dat België deze zaak (waarover twintig jaar is onderhandeld) nog altijd niet in orde heeft weten te brengen. Dat Vlaanderen zijn instemming wel betuigd heeft, is in dat opzicht maar een schrale troost.

Wat het partnerschap met Tunesië betreft, heeft het lid begrepen dat Commissievoorzitter von der Leyen in een brief gesteld heeft dat dat partnerschap een blauwdruk zou kunnen vormen voor gelijkaardige afspraken met andere landen. Kan Matthias De Moor meer duidelijkheid verschaffen over wat de Commissievoorzitter hier concreet voor ogen heeft?

Een laatste opmerking van Philippe Muyters betreft de economic governance, die Matthias De Moor heel kort heeft aangehaald op het einde van zijn uiteenzetting. Dat thema is volgens hem belangrijk genoeg om hier wat dieper te worden uitgespit. Het zou in elk geval interessant zijn om eens na te gaan welke evolutie er zich op dat vlak al heeft voorgedaan en nog kan voordoen.

1.2. Tussenkost van Karin Brouwers

Met betrekking tot de oorlog in Oekraïne stelt *Karin Brouwers* vast dat men intussen al aan het elfde sanctiepakket zit en dat er ook al nagedacht wordt over de toekomstige wederopbouw van het land. Wat dat laatste betreft, geeft ze mee dat ze in haar hoedanigheid van gemeenschapssenator nog maar een tweetal weken geleden voor werkzaamheden van de Raad van Europa in Straatsburg geweest is. Uit de contacten die ze daar gehad heeft met vertegenwoordigers uit andere landen, heeft ze geleerd dat heel wat landen – om Duitsland niet te noemen – al actief bezig zijn met de wederopbouw van Oekraïne. Kwestie van ervoor te zorgen dat hun bedrijven daar zeker een graantje zullen kunnen van meepikken. Het is weliswaar tamelijk cynisch om daar nu al rond te ijveren, maar tegelijk kunnen we er niet omheen dat die manoeuvres zich wel degelijk voordoen. Vandaar haar vraag hoe Vlaanderen zich daarover positioneert. Het lijkt haar logisch dat er bij de wederopbouw van Oekraïne vooral oog zal moeten zijn voor tewerkstelling van Oekraïners zelf. Dat er hulp komt van andere landen en dat bedrijven uit andere landen daar mee in investeren is – door de immense omvang van de taak en de grote hoeveelheid geld die dat zal vereisen – evenzeer noodzakelijk, maar ondergeschikt aan de belangen van de Oekraïners zelf. Maar er kan dus wel degelijk een rol weggelegd zijn voor Vlaamse bedrijven bij die wederopbouw. Vraag is nu of Vlaanderen zich daar voldoende van bewust is en al samenwerkingsverbanden voorziet? Het zal alleszins niet lonen als men zich daarover al te braaf opstelt. Ook Vlaamse steden en gemeenten zouden, bijvoorbeeld, partnerschappen met Oekraïense steden en gemeenten kunnen aangaan. Dat kan een nuttig kanaal zijn om heel gericht op een praktische manier te helpen en om op termijn tot verdere samenwerking te komen.

Verder stelt het lid toch ook een zekere lacune vast in het EU-denken over het Oekraïneconflict. Enerzijds zijn er de opeenvolgende sanctiepakketten die de Russische oorlogsinspanningen moeten bemoeilijken, en anderzijds wordt er al nagedacht over de toekomstige wederopbouw van Oekraïne. Maar daartussenin bevindt zich noodzakelijkerwijze ook de fase van de beëindiging van het conflict. Bereidt de Europese Unie zich daarop voor? Worden er scenario's uitgewerkt? Daarbij kan

het dan over zeer uiteenlopende scenario's gaan. Zo kan niet uitgesloten worden dat Vladimir Poetin ten val wordt gebracht, en door een nog veel ergere hardliner wordt opgevolgd. Laat staan dat een regimecrisis Rusland in de totale instabiliteit stort. Bereidt men zich aan EU-kant voor op dergelijke ontwikkelingen?

Karin Brouwers heeft begrepen dat in het elfde sanctiepakket vooral wordt ingezet op het bestrijden van sanctieontwijking. Ze had graag wat meer duiding gekregen over wat hier allemaal onder verstaan kan worden. Ze verwijst in dat verband naar de Deense regering, die actief die Deense bedrijven benadert waarvan er aanwijzingen zijn dat ze de sancties omzeilen. Kan deze best practice eventueel ook overgenomen worden door de andere EU-lidstaten? En hoe wordt er momenteel eigenlijk gecontroleerd of EU-bedrijven zich wel degelijk aan de sancties houden?

Het lid had ook graag vernomen hoe Vlaanderen en België staan tegenover de intentie, of tenminste de vraag, van de Europese Commissie om een bedrag van niet minder dan 66 miljard euro extra uit te trekken om het meerjarig financieel kader bijkomend te stijven om meerdere valabele redenen, waaronder dus niet alleen de steun aan Oekraïne. En heeft de Europese Commissie ook niet de opdracht gekregen om na te gaan of er op de Europese begroting hier en daar besparingen mogelijk zijn? Iemand zal immers de extra kosten moeten dragen van het extra personeel dat de Commissie vraagt en van de extra middelen die er in allerlei bestaande of nieuwe fondsen worden gepompt. Dan komen de nettobetalers – waaronder ook Vlaanderen – in het vizier. Bij de meeste van die staten heerst toch een cultuur van administratieve en budgettaire zuinigheid, zodat het niet onlogisch lijkt dat ze ook van de EU links en rechts wat besparingen en rationalisaties verwachten.

Wat migratie betreft, stelt Karin Brouwers dat cd&v zich goed kon terugvinden in het voorgestelde asiel- en migratiepact. Het is dan ook met enige spijt dat ze vaststelt dat hierover op de Europese Raad geen consensus bereikt kon worden. Ze vraagt zich af hoe het nu verder zal gaan in dit dossier, want blijkbaar zijn er ook verschillende visies over de wijze waarop iets finaal moet worden goedgekeurd (unanimiteit, consensus, meerderheid). Hoe kan en wil men Polen en Hongarije zover krijgen dat ze het akkoord toch gaan naleven? En hoe zullen de landen die de facto de asielgrensprocedures moeten uitvoeren extra ondersteund worden? Ales zal dan ook concreet geoperationaliseerd moeten worden, anders dreigt er op den duur niet veel over te schieten van het asiel- en migratiepact. En dat zou een jammere zaak zijn, aangezien hier voor het eerst een omvattende poging wordt ondernomen om de migratieproblematiek echt op Europese schaal aan te pakken. Daar werd al heel lang naar gevraagd.

Ook met betrekking tot China leven bij het lid nog enige bedenkingen. Ze refereert in dat verband aan de jaren die voorafgingen aan de oorlog in Oekraïne. Toen al bezondigde Rusland zich immers aan diverse invasies en annexaties: Georgië in 2008, de Donbasregio in 2014 en ook nog de Krim in 2014. Europa heeft toen nagelaten om daarop te reageren met een krachtig antwoord, met het bekende gevolg. Het lid meent nu gelijkaardig scenario 's te kunnen detecteren in China. De gebeurtenissen in Hongkong zijn hiervoor exemplarisch. En de Chinese Volksrepubliek schroomt zich ondertussen ook niet meer om rechtstreekse bedreigingen te uiten tegenover Taiwan. Dat laatste is om diverse redenen wel degelijk ook van strategisch belang voor de Europese Unie, het gaat hier dus niet om een ver-van-mijn-bedshow. De grootst mogelijke waakzaamheid is hier dan ook geboden. Dat er een constructief Chinabeleid gevoerd wordt door de EU is een goede zaak, maar er moet duidelijk gemaakt worden dat er wel degelijk een rode lijn is die niet overschreden mag worden. Daarom had ze van Matthias De Moor graag vernomen of de EU inderdaad zo'n rode lijn gedefinieerd heeft, of die dan ook effectief kenbaar gemaakt is aan de Chinese partner en welke de risico's zijn voor de Europese Unie als geheel, ingeval China ervoor zou opteren die rode lijn toch over te steken.

De trend om minder afhankelijk te worden van China is duidelijk. Tegelijk wil Europa vanaf nu ook zijn gevoelige technologie beter beschermen. In dat verband vraagt ze zich af waarom er dan (vooralsnog?) geen gewag gemaakt is van een instrument om Uniebreed exportbeperkingen op te leggen voor bepaalde technologieën die raken aan Europese (economische) veiligheidsbelangen. Er lijkt ondertussen wel werk gemaakt te worden van een economische veiligheidsstrategie, maar voor die echt op poten staat, zou er best nog heel wat tijd kunnen verstrijken. Nochtans is het volgens het lid de hoogste tijd om daarover een klaar en duidelijk standpunt in te nemen en effectieve maatregelen te treffen.

Wat het akkoord met Mercosur betreft, sluit Karin Brouwers zich aan bij de opmerkingen en vragen die Philippe Muyters daarover geformuleerd heeft.

1.3. Tussenkomst van Johan Deckmyn

Johan Deckmyn betreurt dat hij nog maar eens zijn tussenkomst moet openen met het uitdrukken van zijn ongenoegen over het toerbeurtsysteem. Dat Vlaanderen er daardoor dit keer niet bij kon zijn, vindt hij uitermate bedenkelijk. Hij zal niet nalaten hier – samen met de andere leden van deze commissie – tegen te protesteren. In het licht daarvan had hij van Matthias De Moor graag vernomen of dit dossier nu echt muurvast zit of niet. Dat is namelijk ook belangrijk in het kader van het nakende Belgische EU-voorzitterschap. Het zou immers te gek voor woorden zijn dat Vlaanderen niet vertegenwoordigd is op een Europese Raad net wanneer België voorzitter is van de EU. De zaak is dus niet alleen principieel belangrijk, ze is ook dringend. Vanuit dit Vlaams Parlement moet er blijvend bij de minister-president op aangedrongen worden om te proberen hier iets aan te doen. Het is algemeen bekend dat ook hij zeer begaan is met deze kwestie en probeert om tot een oplossing te komen. Optreden vanuit dit parlement kan hem daarin maar sterken. Een systeem waarin een land van tijd tot tijd zijn belangrijkste en zwaarstwegende component buiten spel zet, is te gek voor woorden.

Van de tussenkomst, via videolink, van president Zelensky onthoudt het lid vooral dat hij de kwestie van de nucleaire veiligheid aan de orde heeft gesteld. Die nucleaire veiligheid heeft zowel een militaire als een civiele component. Al vrij vroeg in het conflict werd er bedreigd met de inzet van tactische kernwapens, maar daarnaast rijst meer en meer de kwestie van de veiligheid van de kerncentrale van Zaporizja. De veiligheidssituatie is daar nog prangender aan het worden door het Oekraïense offensief richting het zuiden (de Krim en de Zwarte Zee). De vernietiging van de Kachovkadam is in dat opzicht bepaald onrustwekkend. Het lid hoopt dat het hier niet tot een tweede Tsjernobyl zal komen. Van Matthias De Moor had hij dan ook graag vernomen of president Zelensky het tijdens zijn tussenkomst op de Europese Raad over de beide bedreigingen gehad heeft, of over maar een ervan.

De spreker kan er verder best wel begrip voor opbrengen dat president Zelensky niet gelukkig was met de door een aantal oostelijke EU-landen, waaronder Polen, ingestelde restricties op Oekraïens graan. In het verlengde daarvan speelt natuurlijk ook de problematiek van de verlenging van de Black Sea Grain Deal, die er op 16 juli 2023 zou moeten komen. Doordat die onderhandelingen niet echt vlot verlopen, lijkt men bereid te zijn tot een soort deal met Rusland te komen. Die zou er dan in bestaan om een Russische agrobank toch opnieuw toe te laten tot SWIFT. Dat aanbod heeft tot de nodige discussies geleid tussen een aantal EU-lidstaten. In dat verband had het lid graag vernomen welke landen hier welke posities hebben ingenomen. En hoe lagen de krachtsverhoudingen precies? Waren er einzelgänger, dan wel ruime meerderheden voor beide standpunten? Het lijkt het lid interessant om een goed inzicht te krijgen hoe sterk een eventuele SWIFT-deal gedragen wordt.

Johan Deckmyn gaat daarna in op de financiële steun voor Oekraïne, en dan specifiek voor de wederopbouw van het land. Die kwestie is in deze commissie al meermaals aan bod gekomen. Het antwoord op de vraag hoe Vlaanderen hier tegenover staat, is tot nog toe altijd zeer voorzichtig en afwachtend geweest. Naar aanleiding van een recent bezoek van de commissie aan het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael heeft de spreker erop gewezen dat hier een onderscheid gemaakt moet worden tussen twee zaken. Enerzijds spelen er heel duidelijk commerciële en statelijke belangen, en anderzijds is er de meer altruïstische en voluntaristische aandrang om het zwaar getroffen land herop te bouwen. Dat is een spanningsveld waarin de beide strekkingen niet altijd met elkaar matchen. Bij een ander, eerder, buitenlands werkbezoek aan de Landtag van Noordrijn-Westfalen, bleek dat men al danig aan het lobbyen was om toch maar zeker een stuk van de koek binnen te halen. Dat alles leidt bij het lid tot grote bezorgdheid, aangezien er nog altijd reële indicaties zijn over corruptie in Oekraïne. In dat verband vraagt hij of er op Europees niveau mogelijk al lijnen zijn uitgezet over corruptiebestrijding, en of deze kwestie op de Europese Raad aan bod is gekomen. Die corruptiekwestie rijst overigens ook met betrekking tot de toetredingsonderhandelingen met Oekraïne. Maar voor wat de wederopbouw betreft is de situatie toch acuter. Daar is het de bedoeling dat de investeringen vooral vanuit diverse Europese instanties zouden komen en ook vaak zouden gaan naar bedrijven uit derde landen. Die piste doet geen afbreuk aan de vaststelling dat men wel degelijk behoefte zal hebben aan lokale partners. En wat die laatste betreft kan men niet om de vraag heen in hoeverre ze corruptiebestendig zijn.

De spreker stelt vast dat er ook lijnen zijn uitgezet over de manier waarop EU-landen zich tot China moeten verhouden. Er wordt daar gewerkt met een drievoudige aanpak. Maar daarbij komt onvermijdelijk de vraag bovendrijven of men in dit dossier ook op een of andere manier de verhouding met de Verenigde Staten heeft vastgelegd. We leven nu eenmaal in een multipolaire wereld, waarbinnen de belangen van de EU en de VS niet noodzakelijk altijd samenvallen. Om het nog licht uit te drukken. Af en toe voeren de VS zelfs een Chinabeleid waar ook de EU nadelige gevolgen van ondervindt. In die gevallen moeten we ons daar wel degelijk tegen afzetten, zonder te vervallen in een apologie van China. Daarom mijn vraag of er misschien ook lijnen zijn uitgezet voor de verhouding met de VS.

Verder moet worden vastgesteld dat de EU niet echt is kunnen landen met haar asiel- en migratiepact. Daarbij worden Polen en Hongarije als de grote dwarsliggers betiteld. Maar daarnaast zou ook Italië fors weerwerk geboden hebben, wat ook tot bijsturingen geleid heeft. Hoe dan ook kan men er niet omheen dat migratie binnen de EU een splijtzwam is. Dat er bepaalde, nochtans vooraf doorgesproken, passages verwijderd werden uit de finale raadsconclusies is daarvoor exemplarisch. In dat verband vindt het lid het overigens wel tamelijk bizar dat de passages in kwestie daarna wel naar de lidstaten en de buitenwacht gecommuniceerd zijn door tussenkomst van Louis Michel, de voorzitter van de Europese Raad. Dat lijkt hem toch een bijzonder ongebruikelijke manier van werken. Of ziet hij dat verkeerd?

Wat ten slotte de Europese respons op de Inflation Reduction Act betreft, begrijpt Johan Deckmyn uit de toelichting van Matthias De Moor dat men eigenlijk beslist heeft om niets te beslissen, behalve dan het voornemen om een aantal bestaande fondsen samen te brengen tot één fonds. Dat is bepaald minnetjes als men dat vergelijkt met de hevige debatten die begin dit jaar over deze kwestie werden gevoerd. Toen reageerden een aantal Europese lidstaten, waaronder niet de minste – Duitsland en Frankrijk –, met nogal ferme intenties. Is dit plotseling niet meer urgent voor de EU of moet dit bekeken worden in het licht van de bredere paradigmashift die zich aankondigt? Zal de kwestie met andere woorden nu binnen een ruimer kader worden aangepakt?

Het net opgestarte Spaanse EU-voorzitterschap zal goed moeten worden opgevolgd, want het vormt de rechtstreekse aanloop naar het Belgische EU-voorzitterschap van de eerste jaarhelft van 2024. Een aantal van de Spaanse prioriteiten kunnen en zullen dus allicht ook nog doorlopen in onze voorzittersperiode. Daarnaast zal het Belgische EU-voorzitterschap natuurlijk ook eigen prioriteiten naar voor schuiven. Aangezien het Zweedse voorzitterschap nog maar net is afgelopen, is het te vroeg om al te vragen naar een evaluatie ervan. Toch had het lid graag vernomen wat in dit verband de teneur was op de voorbije Europese Raad. Waren de lidstaten globaal positief, waren er kritische geluiden enzovoort?

2. Antwoorden van Matthias De Moor

Zoals gebruikelijk zal *Matthias De Moor* de diverse vragen beantwoorden in de volgorde waarin ze gesteld zijn.

2.1. Antwoorden op de vragen van Philippe Muyters

In antwoord op de vragen over het toerbeurtsysteem, en dus over de aanwezigheid van de Vlaamse vertegenwoordiger, stelt Matthias De Moor dat ook hij de overtuiging is toegedaan dat hij eigenlijk op elke Europese Raad aanwezig zou moeten kunnen zijn. Nog los van de principiële kwestie is het gewoon ook praktischer, kwestie van onmiddellijk te kunnen reageren en kort op de bal te kunnen spelen. Er kan zo bijvoorbeeld onmiddellijk informatie worden bezorgd aan de belanghebbers binnen de Vlaamse kabinetten over de richting die een bepaalde discussie uitgaat. Daarnaast stelt het hem ook in staat om meer in detail te antwoorden op vragen – onder meer in deze commissie – over de Europese Raad.

De minister-president is goed op de hoogte van dit dossier en het zijn ook de stappen die hij al gezet heeft die ertoe geleid hebben dat Vlaanderen überhaupt kan deelnemen aan de Europese Raden. Maar natuurlijk smaakt dat naar meer. Na nu toch al twee keer (op drie) aanwezig te kunnen zijn, heeft Matthias De Moor onomstotelijk kunnen vaststellen dat dit effectief een grote meerwaarde vertegenwoordigt. Het feit dat de eerdere initiatieven om van een situatie van totale niet-vertegenwoordiging te komen tot het huidige toerbeurtsysteem, hun vruchten hebben afgeworpen, stemt hem hoopvol voor de toekomst. Het is immers niet logisch dat het daarbij zou blijven. De gesprekken met onder meer (en voornamelijk) het kabinet-De Croo zijn daarbij het belangrijkste instrument. De communicatielijnen lijken goed te zijn en de dialoog verloopt constructief. Daarnaast kan dit jaar ook de actualiteit in het voordeel van Vlaanderen spelen. Matthias De Moor verwijst in dat verband naar de onderhandelingen over een herziening van het meerjarig financieel kader. Doordat dat gegeven voor alle Belgische deelstaten uitermate belangrijk is, is – ergens in het verleden – de traditie ontstaan dat alle gewesten vertegenwoordigd zijn telkenmale het meerjarig financieel kader op de agenda van de Europese Raad staat. Mogelijk kan van zo'n specifieke gezamenlijke aanwezigheid een meer algemene gewoonte gemaakt worden. Het kabinet-Jambon is alleszins op de hoogte van de vraag naar opheffing van de toerbeurtregeling, en is zich ook zeer bewust van de meerwaarde van een Vlaamse aanwezigheid op alle Europese Raden.

De concrete stappen zouden volgens de spreker mogelijk kunnen worden gezet in het kader van de bredere gesprekken over de herziening van het betreffende samenwerkingsakkoord. Die kwestie kan daar zeer wel aan bod komen. Maar de gesprekken in kwestie lopen momenteel tamelijk moeilijk. Daarom is er nu een academische werkgroep opgericht die tot een soort objectivering moet komen van alle kwesties die in de voorbije jaren meermaals gerezen zijn. Vanuit Vlaams perspectief gezien denkt Matthias De Moor dat die objectivering ons wel kan helpen. De vragen die Vlaanderen stelt zijn immers objectief logisch, en zijn duidelijk ook terecht. Anderzijds is het natuurlijk ook zo dat die studie de nodige tijd in beslag

zal nemen en allicht ook maar weinig nieuws zal bevatten. Maar de zaak loopt hoe dan ook, en het zou de spreker bevreemden mocht de kwestie van de aanwezigheid van de gewesten in de delegatie naar de Europese Raad niet mee aan boord genomen worden.

Er wordt reikhalzend uitgekeken naar het aan de Europese Commissie gevraagde rapport over de effecten van de sancties, dat er – volgens de Commissie – de komende dagen al zou moeten zijn. Dat is natuurlijk een vrij rekbare term, maar heel lang kan het toch niet meer op zich laten wachten.

Met betrekking tot de eventualiteit van exportrestricties tegenover derde landen, bevestigt Matthias De Moor het bestaan van een ontwerplijst van landen waartegenover dergelijke restricties mogelijk zijn. Maar formeel zijn daar nog geen landen in opgenomen. Het maken van die afweging is immers een moeilijke oefening. De concrete vraag die beantwoord moet worden luidt dan: welk land wordt op basis van welke vaststellingen op de lijst geplaatst? De opname op een dergelijke lijst komt, als methode voor het tegengaan van het omzeilen van sancties, de facto toch een beetje neer op het kiezen voor de nuclear option. Landen in hun geheel daarop aanspreken is niet evident. Tot nog toe beperkte men zich tot het verantwoordelijk houden van bepaalde entiteiten binnen die landen, en sanctioneerde men ook uitsluitend die specifiek entiteiten. Dat soort van tussenoplossing lijkt de spreker wel een geschikte manier van optreden. Maar anderzijds kan ook niet ontkend worden dat alleen al het voorzien in de optie om een heel land te sanctioneren, de landen in kwestie toch ook wel bij de les houdt, en hen ertoe aanzet om daar meer aandacht aan te besteden. Een aantal van die landen moet gewoon voor eigen deur durven vegen. Zelf heeft hij er geen zicht op of er ook in België nog economische stromen zijn die strikt naar de letter van de sancties niet meer zouden mogen bestaan. Het is voor dat soort van omstandigheden dat het effectenrapport en de mapping goede werkinstrumenten zullen vormen. Op die basis zal men de nog resterende hiaten beter kunnen opsporen evenals eventuele regelrechte omzeilingen van de sancties. Bovendien zal men hierdoor ook gedwongen zijn om in eigen boezem te kijken.

De krijtlijnen van het highlevelrapport over de toekomst van de interne markt zijn momenteel inderdaad nog vrij algemeen en zelfs wat vaag. Dat komt doordat het wel degelijk de bedoeling is een heel omstandig rapport op te stellen, waarin alle aspecten van de interne markt nog eens onder de loep worden genomen evenals alle ideeën over de richting die men hiermee in de toekomst uit wil. Potentieel kan men immers nog veel verder gaan dan de voorziene kapitaalmarktunie en bankenunie of dan enig ander idee dat nu al ter tafel ligt. Er zal met andere woorden ruimte voorzien worden voor heel nieuwe ideeën, die bijvoorbeeld kunnen voortkomen uit gespreksrondes met stakeholders.

Vlaanderen is daar ook wel degelijk bij betrokken. We werden al van bij het formuleren van de initiële idee op de hoogte gebracht van de op stapel staande oefening. Die vroege betrokkenheid had ook haar belang. Zo kon er immers al heel snel gewag van gemaakt worden in de contacten met werkgevers-, werknemers- en landbouworganisaties (zie ook de potentiële impact van een Oekraïense toetreding). Daardoor wisten die tijdig dat ze hierbij betrokken konden worden, eventueel met de Vlaamse diensten en de Vlaamse vertegenwoordiging als tussenstap. De oefening start formeel na de zomer, in september 2023. Waarbij Matthias De Moor de commissieleden verzekert dat hij goed in de gaten zal houden of de toegezegde betrokkenheid zich ook vertaalt in de feiten. Mocht dat niet het geval zijn, dan zal hij zeer zeker aan de alarmbel trekken. Maar de eerste signalen zijn toch wel positief en constructief.

Over de Vlaamse positie ten aanzien van de door de Europese Commissie gevraagde herziening van het meerjarig financieel kader kan de spreker nog niet veel

zeggen. Het is een work in progress. Het herzieningsvoorstel is immers nog maar enkele weken oud, zodat er momenteel nog volop aan gewerkt wordt op administratief niveau. Er wordt nagegaan wat de voorstellen nu precies kunnen betekenen en er moeten nog toelichtingen gegeven worden binnen de verschillende raads-werkgroepen. Zo zal de Europese Commissie bijvoorbeeld over enkele dagen meer gedetailleerde uitleg geven over het ter tafel liggende voorstel in de filière rond cohesiebeleid. Afhankelijk van de uitleg die men krijgt en de details die men te weten komt, zal Vlaanderen zich kunnen positioneren in de verschillende dossiers en subdossiers binnen de onderhandelingen over het meerjarig financieel kader. Maar globaal gezien klopt het natuurlijk wel dat Vlaanderen als nettobetaler op een bepaalde manier tegen de zaken aankijkt. Dat geldt ook wanneer er geschoven wordt met bestaande middelen. Ook dat wordt vanuit Vlaanderen vaak met argus-ogen bekeken. Voor ons telt daarbij specifiek de bron van die gelden. Als het bijvoorbeeld over Horizonmiddelen gaat is Vlaanderen traditioneel eerder terughoudend. Middelen die geormerkt zijn voor onderzoek en ontwikkeling moeten ook effectief daarvoor worden benut. Dat betekent overigens niet dat er altijd negatief gereageerd wordt op vragen in die zin. Een verschuiving van middelen in de richting van STEP bijvoorbeeld, laat de initiële doelen van dat geld immers evengoed onverlet. Er moet dus telkens een grondige afweging gemaakt worden. Dat zal ook mogen blijken uit het officiële Vlaamse standpunt over de hervorming van het meerjarig financieel kader, dat nu nog op de tekentafel ligt.

Wat de kwestie van de economische veiligheid betreft, is ook Matthias De Moor benieuwd naar de resultaten van de door het Vlaams Parlement gevraagde studie naar de buitenlandse zeggenschap in de Vlaamse economie. Als oefening is het zeker interessant om eens na te gaan wat nu precies de impact is geweest van sommige investeringen die men hier heeft toegelaten, dan wel gefaciliteerd. Ook daar kunnen immers risico's aan verbonden zijn.

Uitgaande investeringen zijn inderdaad een andere zaak, maar dat belet niet dat ze in het hele verhaal van economische veiligheid wel degelijk op de radar staan. Ook daarvoor moeten een aantal zaken worden nagegaan. De spreker haalt in dat verband het voorbeeld van de halfgeleiders aan. Als Vlaanderen die wil exporteren of daarvoor in het buitenland productiefaciliteiten wil opzetten, is het wenselijk om na te gaan wat daar in het ontvangende land allemaal mee gedaan kan worden, dat – zij het op termijn – in ons nadeel kan spelen. Dat rechtvaardigt dat er ook hierop meer toezicht wordt gehouden. Hoewel de Vlaamse positie ook hierover nog volop in ontwikkeling is, kan Matthias De Moor toch al meegeven dat men hier met de nodige aandacht en zelfs met enige argwaan naar kijkt. Men moet immer voorzichtig zijn telkens als de Europese Commissie meer controle en toezicht op dat soort aangelegenheden naar zich toe wil trekken. Vlaanderen, en heel in het bijzonder de diensten van Matthias De Moor, zullen deze kwestie met heel veel aandacht verder moeten opvolgen.

Over Mercosur kan Matthias De Moor jammer genoeg geen vooruitgang melden. De situatie lijkt vooralsnog niet veranderd te zijn. Dat mag onder andere afgeleid worden uit het feit dat hem hierover geen verdere informatie verstrekt werd. Het is misschien een schrale troost, maar de zaak zit niet alleen in België geblokkeerd.

Wat het partnerschap met Tunesië als blauwdruk voor afspraken met andere landen betreft, preciseert de spreker dat het partnerschap in kwestie echt wel omvattend van aard is. Er heeft zich daarin immers een hele evolutie voorgedaan. In eerste instantie werden de relaties met Tunesië bijna uitsluitend gedicteerd door de noodzaak om de migratiestromen in te dijken. De landgrens die Tunesië heeft met Libië en de geografische proximateit met het Europese vasteland, maakten van het land een maritieme migratiehub. Maar al heel snel liet men van Tunesische kant – waarbij in het bijzonder de Tunesische president heel duidelijke signalen gaf – weten dat men toch een meer omvattende benadering verwachtte van de

Europese Unie. Dat impliceerde dat er ook moest worden samengewerkt op andere domeinen, zoals handel en economie. Het zou de spreker te ver leiden om in te gaan op de details van de overeenkomst tussen de EU en Tunesië, maar hij zal deze informatie achteraf schriftelijk bezorgen aan de commissie (bijlage 3). Doordat het in dit akkoord manifest over veel meer dan migratie gaat, zou het bruikbaar kunnen zijn als model om ook andere landen over de streep te trekken voor samenwerking over de migratieproblematiek.

Matthias De Moor zal bij latere gelegenheden graag nader ingaan op de kwestie van de economic governance. Hij kan nu al meegeven dat het hier een dossier betreft waarop de Vlaamse Regering zich sterk wil positioneren. Zoals de zaken er nu voorstaan, liggen onze posities heel sterk in lijn met hetgeen daarover op Europees niveau gesteld wordt. Ook in contacten met de Europese Commissie blijkt dat de Vlaamse positie zeer wel te verdedigen is. Of men ook intra-Belgisch de violen zal kunnen stemmen in dit dossier valt nog af te wachten. De gesprekken daarover zijn pas sinds kort formeel opgestart. Men hoopt via IKW's tot een Belgische positie te komen, kwestie van maximaal te kunnen wegen op dit topic.

2.2. Antwoorden op de vragen van Karin Brouwers

Over de kwestie van de toekomstige wederopbouw van Oekraïne bevestigt Matthias De Moor dat het een evenwichtsoefening is – wat misschien wat cynisch overkomt –, om de onmiskenbaar aanwezige zakelijke opportuniteiten op een correcte manier af te zetten tegenover de noodzakelijke solidariteit. Dat besef leeft ook al langer. DG NEAR heeft (in Brussel) een zogenaamde Ukraine Facility opgezet, waaronder ook een platform voor de wederopbouw van Oekraïne ressorteert. En op de Permanente Vertegenwoordiging heeft ook al een informatiesessie plaatsgevonden, waar DG NEAR uitleg heeft verschaft over de commerciële opportuniteiten die er bestaan naar aanleiding van de heropbouw. Op die sessie waren de bouwbedrijven en de federatie van de bouwnijverheid – in feite de eerst geïnteresseerden – niet vertegenwoordigd, wat allicht de situatie wat vertekende. Bij de andere bedrijven was de algemene teneur dat men het voorlopig nog te vroeg vond om daar echt veel commerciële activiteit te ontplooiën. Daarvoor zouden sluitende garanties van de overheden nodig zijn. Dat laatste ligt natuurlijk moeilijk, maar FIT houdt wel degelijk de vinger aan de pols, kwestie van op de hoogte te zijn van wat mogelijk is. Daarbij moet men er ook rekening mee houden dat Oekraïne echt wel een groot land is, waardoor er op de ene plaats al een stuk vroeger flink wat meer mogelijk kan zijn dan op de andere. Maar ondertussen moeten er op verschillende plaatsen in het land hoe dan ook wel al bepaalde belangrijke herstellingen gebeuren (vernieelde wegen, bruggen enzovoort). En vanuit Vlaanderen wordt allicht wel bekeken of er mogelijkheden zijn om daar al aan deel te nemen.

Op de vraag of er ook al plannen of scenario's bestaan voor het einde van het conflict, moet de spreker het antwoord schuldig blijven. Hij durft te hopen van wel, maar die kwestie situeert zich vooralsnog eerder in de militaire filières, waar hij geen toegang toe heeft en waarover hij ook hoegenaamd geen informatie krijgt. Hij acht het ook onwaarschijnlijk dat hij de commissie hierover achteraf schriftelijk meer informatie zou kunnen bezorgen. In de mate dat hij dergelijke gevoelige informatie al zou kunnen opvragen, zal ze allicht uitermate vertrouwelijk zijn.

Over de overtreding van sancties, en het daarvoor met naam en toenaam aansprakelijk stellen van bedrijven, wijst Matthias De Moor erop dat Oekraïne zelf zeer actief die methode toepast. Het heeft een omstandige lijst opgesteld van entiteiten – ook binnen de Europese Unie – die op de een of andere manier de sancties overtreden of op enige andere wijze partner zijn van het Russische regime. De lijst in kwestie ligt diplomatiek erg gevoelig, ook binnen de Europese Unie. Zo is Hongarije er niet over te spreken omdat er ook een heel belangrijke Hongaarse entiteit op voorkomt. Maar anderzijds zet het loutere bestaan van deze lijst de landen er

natuurlijk wel wat extra toe aan om ook zelf de nodige introspectie aan de dag te leggen en na te gaan welke van hun bedrijven er qua sancties de kantjes aflopen. In elk geval zijn de meest aangewezen instanties om hiertegen op te treden de betrokken landen zelf. De problematiek van de sanctieontwijking bestaat ook al langer. Vandaar ook dat het elfde sanctiepakket daarop toegespitst is. Maar er mag zeker van uitgegaan worden dat deze kwestie zich in de toekomst sowieso toch nog frequent zal voordoen.

Zoals eerder gezegd is er momenteel nog geen afgeronde Vlaamse positie over een eventuele aanpassing van het meerjarig financieel kader. Dat geldt ook voor een eventuele besparingsreflex binnen de Europese Commissie. Matthias De Moor kan daar geen uitspraken over doen omdat hij daar onvoldoende zicht op heeft. Maar het komt hem niet onwaarschijnlijk voor dat men binnen de Commissie toch wel inspanningen levert om enigszins de tering naar de nering te zetten. Anderzijds kan men ook niet om de vaststelling heen dat er – in de crisismodus waarin we verkeren (covid, Oekraïne) steeds meer van de Europese Commissie gevraagd wordt qua formuleren van voorstellen, nemen van initiatieven en voeren van onderzoeken en studies allerhande. Dat resulteert ook in een continue stroom aan Commissievoorstellen. De druk om te voldoen aan de hoge verwachtingen ligt hoog. Of het organisatiemodel en het personeelskader van de Europese Commissie adequaat en groot genoeg zijn om al die verwachtingen in te lossen, kan Matthias De Moor niet inschatten. Maar los van al deze bedenkingen is het niet onredelijk om te veronderstellen dat de nettobetalers bij de toekomstige onderhandelingen over het meerjarig financieel kader de kwestie van besparingen en efficiëntiewinsten op de onderhandelingstafel zullen leggen.

Op de voorbije Europese Raad kon er geen consensus bereikt worden over de migratieproblematiek, in de zin dat er daarover geen paragrafen werden opgenomen in de raadsconclusies. Het ontbreken van consensus slaat dus niet op het asiel- en migratiepact op zich. Wat dat betreft lopen de werkzaamheden gewoon verder. Polen en Hongarije zijn in dat verband de mening toegedaan dat er alleen beslist kan worden bij consensus. Maar op dat nieuwe asiel- en migratiepakket is de gewone wetgevende procedure van toepassing, waardoor een gekwalificeerde meerderheid volstaat voor het nemen van beslissingen. Mocht het pakket op die manier worden goedgekeurd, dan zal het natuurlijk wel een uitdaging zijn om Polen en Hongarije toch mee aan boord te krijgen. Hoe men dat zal aanpakken is momenteel nog koffiedikkijken. Zelfs in de huidige context is het immers al moeilijk om Hongarije aan boord te krijgen wat de maatregelen over de rechtsstaat betreft. Daarboven is finaal ook alles met elkaar verbonden. Zo is er voor de herziening van het meerjarig financieel kader wel unanimititeit vereist, wat sommige lidstaten de gelegenheid geeft om hun vel duur te verkopen. Zo heeft Hongarije al duidelijk laten weten dat het niet van plan is om gemakkelijk toe te geven. Dergelijke zaken kunnen dus ook hun weerslag hebben op het asiel- en migratiepact.

Wat de aanpak van China betreft zijn er allicht wel lessen geleerd uit de loop der gebeurtenissen met Rusland. Het komt ook daardoor dat nu die verschillende strategische discussies over de positionering tegenover China plaatsvinden. In hoeverre de Europese Unie zo nodig een krachtadiger antwoord kan geven dan wat er nu op tafel ligt en wat er nu in de raadsconclusies staat, valt af te wachten. Maar er zijn toch belangrijke mededelingen gebeurd over de zorgen die er aan Europese kant leven over de mensenrechtensituatie in China. De EU verwelkomt ook de dialoog die daarover nu stelselmatig tot stand komt, maar verwacht toch meer concrete maatregelen. Hetzelfde geldt voor de ongerustheid over de houding van China tegenover Taiwan. Ook die ongerustheid is duidelijk geformuleerd. Maar anderzijds kan men er ook niet omheen dat Europa ondertussen nog voor heel veel zaken afhankelijk is van China. De nood aan het afbouwen van die afhankelijkheden heeft ondertussen ook al het voorwerp uitgemaakt van een denkoefening op strategisch niveau. Dat maakt allemaal deel uit van het antwoord van de Europese

Unie. Het is nu afwachten hoe China daarop zal reageren. Het gaat hier immers over een strategische dialoog, waarbinnen escalatie nooit veraf is. In een bij uitstek geopolitieke context hebben sommige participanten al eens erg lange tenen. In de betrekkingen met China komt het er dus – ook qua communicatie – op aan een goed evenwicht te vinden tussen krachtadigheid en voorzichtigheid. Maar het moge duidelijk zijn dat het hier zeker geen ver-van-ons-bedshow betreft. Ook de Verenigde Staten zijn hier natuurlijk nooit ver weg. Maar uiteindelijk is het de bedoeling van de Europese Unie om onafhankelijk van de VS, maar in dialoog ermee, een positie en een strategie met betrekking tot China te definiëren.

Ook exportbeperkingen voor dualusetechnologie liggen ter tafel. Zodra de nationale veiligheid in het gedrang kan komen, wordt zowel in de op stapel staande strategie van economische veiligheid als in de bestaande praktijk, riskante export grondig onder de loep genomen. Bij de implementatie van de strategie van economische veiligheid zou men hier nog verder in kunnen gaan. Zo zouden nog meer technologieën een dualuselabel kunnen krijgen of zouden ook andere strategische technologieën (die strikt genomen geen dualusekarakter hebben) onder het regime van de exportcontroles en -beperkingen gevat kunnen worden. Bij dat laatste gaat het dan over technologieën die toch op de een of andere manier enig voordeel kunnen opleveren voor strijdkrachten of inlichtingendiensten.

2.3. Antwoorden op de vragen van Johan Deckmyn

De bekommernis die president Zelensky geuit heeft over de nucleaire veiligheidsituatie betrof de Russische nucleaire sector. Het ging dus niet zozeer om de nucleaire dreiging van de Russische kernwapens, die momenteel ook volop in Wit-Rusland worden gestationeerd, noch om de heikele situatie bij de kerncentrale van Zaporizja. Wel stelde hij de medeplichtigheid van de Russische nucleaire sector in heel dit gebeuren aan de kaak. Diverse actoren uit die Russische nucleaire sector zijn momenteel bijvoorbeeld aanwezig in Zaporizja. En er mag zonder aarzeling van uitgegaan worden dat ze ook ondersteuning geven aan de Russische nucleaire strijdkrachten. Daarom wordt van Oekraïense kant opgeroepen om die actoren en bedrijven mee op te nemen op de sanctielijsten. Het nucleaire gegeven blijft alleszins een aandachtspunt voor de Europese Unie. De situatie rond de kerncentrale van Zaporizja is immers nog onzekerder geworden ten gevolge van de vernietiging van de Kachovkadam, en ook de dreiging die uitgaat van het Russische kernarsenaal is er niet minder op geworden.

Voor zover Matthias De Moor weet, zijn Polen en Hongarije tijdens de Europese Raad zelf niet verder ingegaan op de bezwaren van president Zelensky over de restricties die ze hebben ingesteld op de in- en doorvoer van Oekraïens graan. Doordat de interventies van de Oekraïense president via een videoverbinding verlopen, is er de facto ook geen ruimte voor een echte dialoog. Maar aangezien zowel de Europese Commissie als een aantal andere EU-lidstaten al ernstige bedenkingen geuit hebben bij die restricties, mag ervan uitgegaan worden dat zowel Polen als Hongarije de boodschap begrepen heeft. De tussenkomst van president Zelensky bracht in dat opzicht dan ook niets nieuws. Het zal er nu vooral op aankomen om de belemmeringen in kwestie op het terrein zoveel mogelijk weer op te heffen. Daarbij komt men dan natuurlijk al snel weer in een centenkwestie terecht. De betrokken landen willen ter compensatie immers steun uit de algemene landbouwreserve van de Europese Unie. Er lopen daarover gesprekken binnen die specifieke filière.

Op de vraag over de prijs die men bereid zou zijn te betalen om toch maar tot een verlenging van de Black Sea Grain Deal te komen (in casu het opnieuw toelaten van een Russische agrobank tot SWIFT), moet de spreker het antwoord schuldig blijven. Doordat hij dit keer geen deel uitmaakte van de Belgische delegatie heeft hij immers de nota's van de groep Antici niet kunnen zien. Daarin wordt vermeld welke lidstaten op welke manier zijn tussengekomen en hoe ze zich hebben

gepositioneerd in het debat. Dat belet niet dat hij wel degelijk een educated guess kan doen over welke landen tegen die piste waren. Daartoe mogen met zekerheid de Baltische staten en Polen gerekend worden. Die zitten qua sancties immers altijd al op de harde lijn en zijn zelden geneigd om toegevingen te doen aan Rusland of Wit-Rusland. Van wie het initiatief dan wel uitging en welke landen daar gematigd positief tegenover stonden, kan de spreker niet met zekerheid zeggen.

Het is verder inderdaad een feit dat er met betrekking tot de kwestie van de wederopbouw van Oekraïne een grote en blijvende bezorgdheid bestaat over de corruptiebestendigheid van het land. Vandaar ook dat in het kader van het eerder vermelde platform voor de wederopbouw van Oekraïne en meer algemeen binnen de Europese Commissie, de heropbouw gekoppeld wordt aan de toetredingsonderhandelingen, waarbij het ene een soort hefboomfunctie (leverage) kan hebben voor het andere. Als er dan wordt vastgesteld dat het wat de corruptiebestrijding betreft de goede kant uitgaat, kan er tot effectieve wederopbouw overgegaan worden, waarbij dit ook een stimulans kan vormen voor mogelijke toetredingsonderhandelingen. Zo komt men tot een win-win-winsituatie, maar natuurlijk bestaat ook het risico dat men uitkomt op een lose-lose-losesituatie. Eind dit jaar, of misschien al in de herfst, zal de Europese Commissie met een voortgangsrapport over dit alles komen. Daarin zal een opsomming staan van zowel de stappen die Oekraïne gezet heeft, als van de vele stappen die het land nog moet zetten vooraleer de toetredingsonderhandelingen effectief kunnen beginnen. In dat document zullen ook potentiële investeerders waardevolle informatie kunnen vinden, evenals – in de mate van het mogelijke – zekere garanties voor de toekomst. Het wordt dus wel degelijk een rapport om naar uit te kijken.

Wat de houding ten aanzien van China betreft, herhaalt de spreker dat de Europese strategie wordt uitgewerkt in dialoog met, maar toch onafhankelijk van de Verenigde Staten. Men kan er daarbij ook niet omheen dat de VS een zeer assertieve Chinapolitiek voeren, waarbij ze onder andere Nederland onder druk zetten om chip-machinebouwer ASML te beperken qua exportmogelijkheden. In een dergelijke constellatie komt het er voor de Europese Unie vooral op aan om een goed evenwicht te bewaren. Hoewel ze continu tussen twee vuren zit, moet ze vooral voor de eigen belangen staan, en moet ze zich duidelijk en sterk positioneren tegenover China.

Wat het asiel- en migratiepact betreft, preciseert Matthias De Moor dat er op de Europese Raad geen onenigheid was over de inhoud van het pact zelf, maar alleen over de opportuniteit van het opnemen van bepaalde passages daarover in de raadconclusies. Wat dat laatste betreft kan hij meedelen dat Italië en Oostenrijk finaal wel konden leven met de voorgestelde tekst, hoewel ze hierover voor aanvang van de top kritische bedenkingen hadden geuit. In die passages gaat het onder andere over de vorderingen die op dit gebied werden gemaakt onder het Zweedse voorzitterschap en over de concrete organisatorische en meer praktische stappen waarvan Commissievoorzitter Ursula von der Leyen gewag maakt in haar eerder vermelde brief aan de Europese Raad. Bij dat laatste kan onder andere gedacht worden aan de samenwerking met derde landen. De maatregelen in kwestie waren voor het grootste deel aanvaardbaar genoeg om in de tekst te worden opgenomen. Maar de kwestie blijft – tot frustratie van vele lidstaten – wel nog altijd een splijtzwam. Gezien de huidige context is Europese eenheid daarover nochtans des te belangrijker, wat dus niet het geval is. Dat verzwakt de Europese Unie ook op diplomatiek vlak.

Dat Raadsvoorzitter Charles Michel achteraf een soort addendum heeft toegevoegd aan de raadconclusies en hierover een eigen communicatie gedaan heeft, is volgens de spreker inderdaad niet gebruikelijk. Anderzijds is dat initiatief ook niet echt op veel kritiek onthaald, want wat er in die tekst staat is factueel gewoon correct. Een grote meerderheid van de lidstaten was effectief gewonnen voor bepaalde paragrafen, terwijl daarnaast ook nog wat duiding wordt gegeven bij de

positie van Polen en Hongarije. Het was allicht de bedoeling om hiermee aan de buitenwereld duidelijk te maken dat het migratiethema wel degelijk op de agenda gestaan had en ook welke algemene lijnen bij de bespreking ervan naar voor waren gekomen. Maar het blijft inderdaad een wat ongebruikelijke zet.

Qua Europese respons op de Inflation Reduction Act, stelt Matthias De Moor dat die zeker niet beperkt is tot alleen maar STEP. Hij verwijst in dat verband naar verschillende initiatieven die eerder werden genomen, zoals de Net-Zero Industry Act, de Chips Act, de Artificial Intelligence Act en de Critical Raw Materials Act, maar ook naar de vele teksten die gepubliceerd werden naar aanleiding van dertig jaar eengemaakte markt. Hij vermeldt in dat verband ook de denkoefeningen over langetermijncompetitiviteit, het aangekondigde highlevelrapport waaraan nu intensief gewerkt wordt, de doelstellingen voor economische veiligheid en de op stapel staande paradigmashift. Al die zaken samen vormen voor een stuk ook mee een antwoord op de Inflation Reduction Act. Tegelijk zijn ze ook bedoeld als antwoord op meer dan alleen op die IRA. Die is op zich immers ook maar een symptoom van de algemene geopolitieke uitdagingen, van de tendensen tot protectionisme en dergelijke meer. De spreker is er dan ook van overtuigd dat de Europese Unie daar, met name via de Europese Commissie, wel degelijk heel actief rond bezig is. En ook vanuit Vlaanderen is men daar actief mee bezig. Zo werd er nog maar een paar maanden geleden een visienota rond competitiviteit op Europees niveau opgesteld (visienota van de Vlaamse Regering over een versterkte concurrentiekracht van de Europese industrie – *Parl.St.* VI.Parl. 2022-23, nr. 1569/1). Die zal nu verder worden verdiept en geactualiseerd. Dat werk is volop bezig en staat hoog op de agenda.

Met betrekking tot de invulling van het Belgische EU-voorzitterschap beaamt Matthias De Moor dat men deels afhankelijk is van de realisaties van het Spaanse voorzitterschap. Na de zomer zou men al een tamelijk goed beeld moeten hebben van de kwesties die wel of niet afgerond raken onder het huidige voorzitterschap. Dan kan Vlaanderen en België nog eigen accenten leggen qua punten waar men maximaal op wil inzetten. Ongeacht onze eigen voorkeuren, zullen we daarbij natuurlijk ook wel onder druk staan vanwege de Europese Commissie en vanwege andere lidstaten om dossiers waar al veel werk is ingestoken en die dicht bij een akkoord staan (ook in trilogieën), alsnog te voltooien.

Wat een evaluatie van het afgelopen Zweedse voorzitterschap betreft, mag gerustgesteld worden dat de algemene teneur er een is van grote tevredenheid. De Zweden hebben flink wat dossiers kunnen afronden. Het Zweedse voorzitterschap dreigde wel heel even uit zijn rol van neutrale voorzitter te vallen bij het dossier van de Europese Natuurherstelwet, maar heeft zich snel herpakt. En ook dat dossier is uiteindelijk afgerond geraakt. Men is het er in Europese kringen dan ook over eens dat Zweden het goed gedaan heeft.

De *commissievoorzitter* dankt Matthias De Moor voor zijn uitgebreide en interessante uiteenzetting en zijn ruime antwoorden op de vragen van de commissieleden. De volgende Europese debriefing zal plaatsvinden na de Europese Raad van 26 en 27 oktober 2023.

Cathy COUDYSER,
voorzitter

Johan DECKMYN
Karin BROUWERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

AI	artificiële intelligentie
ASAP	Act in Support of Ammunition Production
ASML	Advanced Semiconductor Materials Lithography
Celac	Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños (Gemeenschap van Latijns-Amerikaanse en Caraïbische staten)
DG NEAR	Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations
EU	Europese Unie
FIT	Flanders Investment & Trade
ICPA	International Centre for the Prosecution of the Crime of Aggression against Ukraine (= het internationaal centrum voor de vervolging van oorlogsmisdaden tegen Oekraïne)
IKW	interkabinettenwerkgroep
IRA	Inflation Reduction Act
IT	informatietechnologie
Mercosur	Mercado Común del Sur
MFK	meerjarig financieel kader
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
STEP	Strategic Technologies for Europe Platform
SWIFT	Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten